

طراحی باغ ایرانی را می توان در اصول زیر خلاصه نمود.

الف (سلسله مراتب

بر اساس این اصل فضاها و عناصر مختلف بر اساس اهمیت، ارزش کارکردی و بسیاری از عوامل دیگر در کنار هم قرار می گیرند. در طراحی اغلب باغ های ایرانی این اصل به خوبی دیده می شود. سلسله مراتب در باغ ها از سردرورودی یا گاهی میدان و آبنمایی در بیرون باغ (جلوخان) شروع و با گذشتن از هشتی و محور اصلی به کوشک باغ می رسد. این اصل را در ارتفاع، رنگ و اندازه عناصر باغ هم میتوان جستجو کرد.

ب)تقارن

تقارن یکی از اصول طراحی به شمار می رود که در دوران باستان در بسیاری از بناهای عمومی و مذهبی به کار رفته است. اصل تقارن را می توان کامل ترین شکل تعادل به شمار آورد که علاوه بر جنبه های زیبا شناسی از لحاظ ایستایی نیز همواره مورد توجه بوده است. در باغ های ایرانی به وفور از این اصل استفاده شده است. کوشک های ساخته شده متقارن بوده و بر روی محور یا مرکز تقارن واقع اند. اوج قرینه سازی را می توان در محوره های اصلی دید. در محور اصلی حتی درختان، درختچه ها و گل ها نیز قرینه کاشته شده اند. باغ های مستطیلی بسته به مکان قرار گیری کوشک، یک یا دو محور تقارن و پلان های مربع اغلب چهار محور تقارن دارند.

ج (مرکزیت

یکی از امور مهم در ترکیب و سازمان دهی عناصر در بسیاری از فضاهای معماری مرکزیت است و غالباً برای تاکید به مهم ترین قسمت مجموعه مورد استفاده قرار می گیرد. اصل مرکزیت بیشتر در کوشک ها دیده می شود. خصوصاً کوشک هایی با طرح هشت بهشت. این اصل در پلان مربع با وجود کوشک در محل تقاطع محور ها، در اوج خود می باشد.

د) ریتم

به معنی تکرار موزون ساده یا پیچیده یک عنصر یا پدیده در یک اثر هنری است. منظور از تکرار موزون پیچیده، تکرار چند عنصر یا مجموعه به نحوی است که درک روابط و قانونمندی های حاکم بر آنها به مشاهده دقیق و عمیق نیاز دارد. این اصل در مواردی جوابگوی نیاز عملکردی می باشد همچون حجره های یک مدرسه یا کاروانسرا ، وگاهی بر آورده کننده نیاز زیبایی شناختی است از لحاظ بصری منظری ظریف و خوشایند پدید آورد. (سلطان زاده ۱۳۷۸)

در باغ ایرانی این اصل را می توان در دیواره های حاشیه باغ، دیواره های صفحه بندی حاصل از زمینهای شیب دار و حتی در کفسازی ها مشاهده می شود.

ه) استقلال و تشخیص فضاها

در معماری ایرانی همه فضاها دارای استقلال و مشخص اند و هیچ فضایی منفی یا مانده از فضای دیگر نیست. این ویژگی که به نظر می رسد گاهی با واقعیت های کارکردی در تعارض باشد از اصول مراعات شده در نمونه های ارزشمند معماری ایران است. درباغ ایرانی نیز همه فضاها اعم از ساخته و ساخته نشده ، از خود هویتی به نمایش می گذارند. بطوریکه حتی فاصله میان دو فضای مستقل، خود عرصه ای کامل به شمار می آیدکه واجد تعریف ، هویت و عملکرد مستقل می باشد.

و)تنوع در وحدت، وحدت در تنوع

باغ ایرانی در عین وحدت در خطوط کلی، هندسه و مصالح اجرایی، دارای تنوع فضایی بی نظیری است.تنوع فضایی باغ با تعریف فضاها مستقل از هم از طریق محدودسازی، تنظیم فاصله دید، بهره گیری از اشکال کامل هندسی، طرح کاشت، ترکیب بندی های متفاوت از گونه های گیاهی، کارکردهای فضایی آب، بهره گیری از مصالح و امثال آن نمود پیدا میکند. محوره های اصلی، محوره های فرعی، کرت ها، انواع حوض ها و فضاهای ساخته شده با نوع بسیار زیادی که ارائه می دهند نشان از یک نظم و وحدت سازی در کلیت باغ می دهند.

ز)طبیعت گرایی و بهره گیری از منظر

فرهنگ ایرانی انسان را جدا از طبیعت نمی بیند بلکه او را همراه با سایر عناصر طبیعت و جزء لا ینفک آن و دل سپردن به طبیعت و استفاده از مناظر طبیعی را علاوه بر اینکه پی بردن به آیات و نشانه های خدا می بیند، موجب حظ بصر و نشاط روان آدمی می داند. از این رو معماری و هنر ایران به شدت طبیعت گراست. این اصل در باغ ایرانی سبب بوجود آمدن فضاهای نیمه باز مانند ایوان و کوشک شده است که حد فاصل و پیوند دهنده فضای طبیعت (حیاط یا منظره باغ) و بخش ساخته شده می باشد. وجود فضای دنج و خلوت و پناه بردن به گوشه طبیعت در باغ ایرانی یک قاعده است، در نتیجه باغ ایرانی فضایی عارفانه و شاعرانه برای تامل به شمار می رود. وجود چشم اندازهای عمیق و باز در محورها و مسیرهای اصلی باغ، عدم وجود موانع بصری و هدف دار بودن این مسیرها (رسیدن به فضای ساخته شده یا یک نشانه بصری) بر طبیعت گرایی بیشتر صحنه میگذارد.

در نهایت ویژگی های مشترک باغ های ایرانی را می توان این گونه بر شمرد :

- تقسیم باغ غالباً به چهار بخش
- استفاده از خطوط راست در طراحی
- وجود یک کوشک یا بنا در مرکز یا بلندترین قسمت باغ
- استفاده از یک جوی اصلی
- استفاده از استخرهای وسیع به عنوان آینه و زیبایی چشم انداز مقابل کوشک
- رابط نزدیک با طبیعت
- کاشت درخت میوه در قسمت بزرگی از باغ
- فقدان فضای سبز بیهوده

www.Baghbani87.tk

Edit By: Hamed.Shokri.H